

Veronika Sobotková

Imagining Creation

GELLER, Markham J. – SCHIPPER, Mineke (2008): Leiden, Boston: Brill Academic Pub.

Sborník *Imagining Creation*, jehož editory jsou **Markham J. Geller** a **Mineke Schipper**, byl vydán za základě příspěvků na konferenci „Creation Stories“, která se konala 26. května 2003 v University College London a které předsedala prof. **Mary Douglas**.

Kniha obsahuje 9 příspěvků, které se zabývají tématem stvoření světa a stvoření člověka ve vybraných kulturách starověkého Předního Východu a Indie a tento pohled obohacuje netradičními ukázkami z prostředí slovanského a ze soudobé (a nedávné) Afriky.

W.G. Lambert ve své studii *Mesopotamian Creation Stories* rozebírá klasický babylonský stvořitelický epos Enúma Eliš. Tento začíná theogonií, kdy na počátku existovaly jen dva druhy vod, které společně zplodily další generace božstev. Po stručném výkladu obsahu mýtu se autor dále soustřeďuje na výklad božských dvojic a jejich jmen, který zakládá kromě Enúma Eliš také na základě nejstarších sumerských a starobabylonských seznamech bohů, sumersko-babylonského zaklínání a dalších.

Stephen Quirke ve stati *Creation Stories in Ancient Egypt* přibližuje nejprve textové zdroje týkající se stvoření, dále se zabývá první generací tvořitelů podle jednotlivých egyptských tradic. Samotné tvoření vnímá spíše jako celý živý proces, než jen statický produkt, představuje je jako cyklický akt, který se opakuje každý den i při kulturních událostech. Zabývá se pak daným tvořitelem a zdůrazňováním duality vlády na nebi a zemi.

Mýty o stvoření z prostředí starověké Indie jsou tématem článku *You Can't Get Here from There: The Logical Paradox of Ancient Indian Creation Myths* od **Wendy Doniger**. Texty o původu světa se objevují již v nejstarších indických textech, není v nich ale jednotná teorie, což vyprovokovalo indické teology k mnohým otázkám. Pocit nevědosti (až popírání existence boha) se ještě silněji objevuje v mladších Upanišádách. Princip tvoření však zůstal, bůh (Višnu, Indra, Varuna) stvořil zemi, atmosféru a nebe. V některých mýtech se objevuje i cyklické tvoření. O stvoření člověka a také o stvoření 4 tříd starověké indické společnosti hovoří již védské texty. Stvoření světa je v těchto textech považováno za stvoření lidské rasy a toto je stvořením celého sociálního systému.

Mineke Schipper se v *Stories of the Beginning Origin Myths in Africa South of the Sahara* zabývá tvořením v tradičních afrických mýtech. Vzhledem k množství materiálu se snaží seznámit s možnými variantami při stvoření, které dokládá příklady mýtů jednotlivých kmenů. Ve většině afrických mýtů o zrození je jeden stvořitel, ale jsou známi i např. dvě prvotní tvořící látky (kmen Yoruba), kmen Fang má dokonce trio tvořitelů, v mytologii jiných kmenů naopak tvořitel není a lidé se stvořili sami vlastní silou. Autorka dělí velké množství materiálu podle obsahu na 3 základní skupiny: mýty o původu člověka, dále mýty o ztrátě ráje a příchodu nemoci a smrti a nakonec o původu přírody nebo kulturních fenoménů. Následují ukázky textových fragmentů vybraných mýtů kmenů Fang, Yoruba, Tutsi a Bušong.

Wout Jac. van Bekkum v článku *Modern Jewish Attitudes to the Concept of Myth* odkazuje na tradiční příběhy z knihy Genesis. Pozastavuje se zejména nad myšlenkou, z jakého konkrétního materiálu byl svět tvořen – zda se jednalo o vodu (podle jedné tradice Palestinského talmudu), nebo o tohu va – vohu či o temnotu (dle Genesis). Dále čtenáře uvádí do diskuse o pozitivní síle tvořícího Boha, která stojí proti negativní síle materiálu, ze kterého byl svět stvořen. Závěrem se autor zabývá názory vybraných židovských učenců a škol, filozofů, filologů, teologů a lingvistů, kteří se otázkou tvoření v rámci studia Bible zabývali po dlouhou historii až do současnosti.

Překlad do angličtiny a stručný komentář ke kapitolám 1. a 2. knihy Genesis přináší **Robert Alter** (*Extract from Genesis 1–2. Translation and Commentary*, Norton, NY 1996).

Rozsáhlou a nevědní studií přispěla **Florentina Badalanova**. *The Bible in the Making: Slavonic Creation Stories* ukazuje vztah mezi tradicí tvoření podle Bible a slovanskou lidovou kosmogonií zachycenou v ústní tradici. Příběhy, které jsou samotnými vypravěči označovány jako příběhy z Bible, jsou od psaných velmi odlišné. Mají svoji vlastní charakteristiku, je v nich zahrnuta typická slovanská etnobotanika a etnozoologie, místní jazyk je považován za jazyk stvoření atd. Autorka podává dále výklad k příběhům tématicky se týkající stvoření světa, boji Boha se satanem, původu lidských pohlaví atd.

Arabskou tradicí stvoření se ve svém příspěvku *Arab Creation Stories Beyond the Pale* zabývá **Abdullah al-Udhari**. Snaží se využít i fragmenty textů z období předislámského a uvažuje, do jaké míry mohou být předislámské myšlenky stvoření obsa-

ženy v Koránu. Detailně popisuje celý dochovaný proces, kdy Alláh naplánoval a stvořil ráj, peklo, planety a anděle, dále svět, nebesa, moře, člověka, jak člověka oživil, jak byli první lidé vyhnáni z ráje, o úloze Iblíse při stvoření i dějinách prvních lidí.

Originální pojetí stvoření světa podle luriánské kabaly předložila **Daphne Freedman** (*Lurianic Creation Myths*). Autorka vysvětluje základní mýty o Božím stažení, které dalo prostor pro vytvoření světa, a o zbytcích Božího světla zachyceného v sefirách. Rozebírá podstatu stvoření – jako protiklad dobra a zla, které byly rozděleny z původní jednoty, a vztah luriánské kabaly mezi stvořením a destrukcí, kdy jedno není možné bez druhého. Nezapomíná ani na mýty o stvoření prvního člověka a o pádu člověka, který chápe jako reflexi a pokračování boje nepřátelských sil, který pokračuje jak v božském, tak v lidském světě.

Stvoření světa a stvoření člověka jsou témata, která byla pro člověka vždy aktuální a důležitá. Objevují se v tradicích kultur po celé Zemi a ve všech historických obdobích. Můžeme v nich najít charakteristický odraz každé kultury, která si tvorbou a uchováváním mýtů o stvoření odpovídala na základní otázky lidské existence. Sborník *Imagining Creation* přibližuje čtenáři téma kosmogonie a antropogonie v různých kulturách a náboženstvích především ze starověkého Předního východu, ale i z dalších oblastí. Jednotlivé studie nejprve uvádí poměrně známé základní informace, většinou se pak ale zaměří na určitý fakt nebo otázku týkající se tvoření, kterými se blíže zabírají – a právě v tomto momentu přináší nové myšlenky a poznatky. Osobně považuji za velmi podnětný a unikátní článek Florentiny Badalanova – *The Bible in the Making: Slavonic Creation Stories*, ve kterém autorka spojila tradiční biblické téma se zcela novou oblastí zkoumání a jako jedna z mála nevycházela z tradičních psaných pramenů, ale ze zdrojů získaných při terénním výzkumu v cílové oblasti.

Jako celek kniha *Imagining Creation* přináší cenný materiál pro antropology, religionisty, asyriology či hebraisty v podobě velmi detailních studií týkající se úzkého tématu a také v možnosti nahlédnout a srovnat, jak je toto téma chápáno v prostředí jiných kultur.

Imagining Creation

By Markham J. Geller, Mary Douglas, Mineke Schipper

Published by Brill Academic Pub, 2008

ISBN 9004157654, 9789004157651

424 pages